

Satversmei atbilst norma par piemaksām pie pensijām

2013. gada 13. februārī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2012-12-01 „Par likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41. punkta vārdu „līdz 2011. gada 31. decembrim” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam”.

Piemaksa pie pensijām ir terminēts papildu atbalsta pasākums, kas ir atkarīgs no speciālā budžeta iespējām

Apstrīdētā norma

Likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41. punkts noteic, ka Latvijā un Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstīs dzīvojošiem vecuma un invaliditātes pensijas saņēmējiem par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim un ņemts vērā, piešķirot (pārrēķinot) pensiju, līdz 2011. gada 31. decembrim piešķir piemaksu par katru apdrošināšanas stāža gadu. Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā piešķir un izmaksā piemaksu, kā arī nosaka tās apmēru, kas laika periodā no 2009. gada 1. janvāra līdz 2011. gada 31. decembrim nedrīkst būt mazāka par 0,70 latiem. Tādējādi neatkarīgi no personas darba stāža apjoma, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim, persona piemaksu pie pensijas ir tiesīga saņemt, ja tā ir pensionējusies līdz 2011. gada 31. decembrim.

Augstākā juridiska spēka normas

Satversmes 91. pants: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Satversmes 109.pants: „Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.”

Lietas fakti

Pieteikumu iesniegušie 11. Saeimas deputāti uzskata, ka apstrīdētā norma ierobežo personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu un pārkāpj tiesiskās vienlīdzības principu un tiesiskās paļāvības principu.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par piemaksu saturu un nolūku

Satversmes tiesa atzina, ka piemaksa pie pensijām tika noteikta ar mērķi sniegt atbalstu tām personām, kuru pensijas bija nelielas un kurām nebija iespēju pietiekami ilgi līdzdarboties uz iemaksām balstītajā pensiju sistēmā. [9.3] Tas ir īslaicīgs, terminēts atbalsta pasākums, kas ir atkarīgs no sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta iespējām. [9.1]

Lēmums par piemaksu ieviešanu tika pieņemts ekonomiskās izaugsmes laikā, tad tika pieņemti arī citi lēmumi par citu papildu sociālo maksājumu ieviešanu. Taču Satversmes tiesa jau vairākkārt ir atzinusi, ka šie lēmumi izjauca speciālā budžeta līdzsvaru un sāka nopietni apdraudēt tā ilgtspēju. [9.3]

Par valsts pienākumu sociālo tiesību nodrošināšanā

Satversmes tiesa, vērtējot, vai valsts ir izpildījusi pozitīvos pienākumus, kas tai izriet no personas sociālajām pamattiesībām, pārbauda, vai: 1) likumdevējs veicis pasākumus, lai nodrošinātu personām iespēju īstenot sociālās tiesības; 2) šie pasākumi veikti pienācīgi, proti, vai personām ir nodrošināta iespēja īstenot savas sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā; 3) ir ievēroti no Satversmes izrietošie vispārējie tiesību principi. [11]

Tiesa atzina, ka personas, kuras pensijā devās pēc 2012. gada 1. janvāra, jau aptuveni sešpadsmit gadus bija uz iemaksām balstītās pensiju sistēmas dalībnieki, tādēļ viņu pensijas apmēru salīdzinoši mazāk ietekmē gan piemaksas kompensējošais raksturs, gan arī līdz 1996. gadam uzkrātais apdrošināšanas stāžs. Tādējādi, vērtējot pirmo pārbaudes kritēriju, tiesa atzina, ka valsts ir veikusi pasākumus, lai nodrošinātu personām iespēju īstenot sociālās tiesības. [12]

Vērtējot otro pārbaudes kritēriju, tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma neskar sociālās apdrošināšanas sistēmas pamatpakalpojumu, piemēram, pensijas piešķiršanas, aprēķināšanas vai izmaksāšanas jautājumus. Likums paredz minimālo pensijas apmēru, kurš ir atkarīgs no personas uzkrātā apdrošināšanas stāža un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra. Tādēļ tiesa atzina, ka apstrīdētā norma neskar sociālo tiesību īstenošanu vismaz minimālajā apmērā. [13]

Tiesa turpināja ar trešā kritērija pārbaudi, noskaidrojot, vai apstrīdētā norma skar pieteikumā norādītos principus.

Par tiesisko vienlīdzību un tiesiskās palāvības aizsardzību

Satversmes tiesa secināja, ka izskatāmajā lietā apstrīdētās normas kontekstā vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas visas tās personas, kurām ir līdz 1995. gada 31. decembrim uzkrāts apdrošināšanas stāžs un tiesības uz valsts pensiju. [14.2.1] Tās, personas, ka ir pensionējušās līdz 2011. gada 31. decembrim, saņem piemaksu par stāžu līdz 1995. gada 31. decembrim, bet tie, kas ir pensionējušies vēlāk, piemaksu nesaņem. Tiesa bija jānoskaidro, vai atšķirīga attieksme ir pamatota.

Tiesa norādīja, ka apstrīdētā normas leģitīmais mērķis ir nodrošināt speciālā budžeta ilgtspēju. [14.2.3] Likumdevējs, pieņemot normu, ir vērtējis arī vairākus alternatīvus risinājumus. Satversmes tiesa norādīja, ka tās uzdevums ir pārliecināties, vai alternatīvas ir vērtētas, taču konkrētā risinājuma izvēle ir likumdevēja kompetencē. [14.2.4].

Savukārt attiecībā uz personu tiesisko palāvību tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma stājās spēkā gadu pirms to sāka piemērot. Šāds pārejas termiņš ir pietiekami ilgs. Turklāt nav pamata uzskatīt, ka personām, kurām piemaksa vēl nav piešķirta, būtu radusies tiesiskā palāvība uz piemaksas kā papildu sociālā atbalsta pasākuma saņemšanu. [14.3]

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma nepārkāpj tiesiskās vienlīdzības principu un tiesiskās palāvības principu. Tādējādi tiesa atzina, ka ir ievēroti no Satversmes izrietošie vispārējie tiesību principi. Ņemot vērā šos argumentus, Satversmes tiesa atzina, ka šajā lietā valsts ir izpildījusi pozitīvos pienākumus, kas izriet no personas sociālajām pamattiesībām.

Satversmes tiesa atzina likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41. punkta vārdus un skaitļus „līdz 2011. gada 31. decembrim” par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.